

Miljöförvaltningen	Dnr 2020-7889
Stockholm Vatten AB	Dnr 20MB943
Exploateringskontoret	Dnr E2020-02123
Trafikkontoret	Dnr T2020-01233
Stadsbyggnadskontoret	Dnr 2020-07031
Fastighetskontoret	Dnr FSK 2020/284
Idrottsförvaltningen	Dnr 03.01/2020/1722
Farsta stadsdelsförvaltning	Dnr FAR 2020/196
Enskede-Årsta-Vantör stadsdelsförvaltning	Dnr EÅV 2020/223

Handläggare

Miljöförvaltningen, Åsa Andersson
Tel 08-508 289 99

Stockholm Vatten AB, Iréne Lundberg
Tel 08-522 124 11

Exploateringskontoret, Pär Ljungqvist
Tel 08-508 263 80

Trafikkontoret, Tomas Nitzelius
Tel 08-508 260 42

Stadsbyggnadskontoret, Virginia Kustvall Larsson
Tel 08-508 272 54

Fastighetskontoret, Boel Noro Svärd
Tel 08-508 267 55

Idrottsförvaltningen, Yassine Kazi-Tani
Tel 08-508 282 00

Farsta stadsdelsförvaltning, Cecilia Rivard
Tel: 08-508180 48

Enskede-Årsta-Vantör stadsdelsförvaltning,
Pierre Persson
Tel: 08-508 145 85

Till

Miljö-och hälsoskyddsnämnden
2020-06-16

Styrelsen för Stockholm Vatten AB
2020-06-11

Exploateringsnämnden
2020-06-11

Trafiknämnden
2020-06-11

Stadsbyggnadsnämnden
2020-06-11

Fastighetsnämnden
2020-06-16

Idrottsnämnden
2020-06-16

Farsta stadsdelsnämnd
2020-06-17

Enskede-Årsta-Vantör stadsdelsnämnd
2020-06-11

Lokalt åtgärdsprogram för Magelungen och Forsån

Förslag till beslut

1. Lokalt åtgärdsprogram för Magelungen och Forsån, Fakta och åtgärdsbehov (bilaga 1) och Lokalt åtgärdsprogram för Magelungen och Forsån, Genomförandeplan (bilaga 2), antas.
2. Utredning, uppföljning och utvärdering av Lokalt åtgärdsprogram för Magelungen och Forsån ska ske i enlighet med vad som anges i detta tjänsteutlåtande.

Anna Hadenius
Miljödirektör Miljöförvaltningen

Mårten Frumerie
VD Stockholm Vatten AB

Johan Castwall
Exploateringsdirektör Exploateringskontoret

Anette Scheibe-Lorentzi
Stadsbyggnadsdirektör Stadsbyggnadskontoret

Gunilla Glantz
Trafikdirektör Trafikkontoret

Anders Kindberg
Fastighetsdirektör Fastighetskontoret

Marina Högländ
Idrottsdirektör Idrottsförvaltningen

Anders Carstorp
Stadsdelsdirektör Enskede-Årsta-Vantör
Stadsdelsförvaltning

Kerstin Sandström
Stadsdelsdirektör Farsta Stadsdelsförvaltning

Sammanfattning

Enligt EU:s vattendirektiv ska samtliga vattenförekomster inom unionen skyddas och återställas så att de uppnår god ekologisk och kemisk status. Statusen för en vattenförekomst motsvarar det befintliga tillståndet i vattenmiljön. Bestämmelser om miljön i en vattenförekomst benämns som miljö kvalitetsnormer och ansvaret för att en miljö kvalitetsnorm följs åvilar kommuner och myndigheter.

Kommunfullmäktige har antagit en handlingsplan för god vattenstatus som visar hur staden ska arbeta för att uppnå god status i stadens vattenförekomster till år 2021 eller senast till år 2027, beroende på vilka tidsundantag som har beslutats av vattenmyndigheten. En central del i handlingsplanen för god vattenstatus är att lokala åtgärdsprogram ska tas fram för de 21 sjöar, vattendrag och kustvatten som ligger helt eller delvis inom stadens gränser. De lokala åtgärdsprogrammen utgör en konkretisering av handlingsplanen för god vattenstatus och antas av respektive nämnd och bolag.

Först ut att antas av stadens nämnder är det lokala åtgärdsprogrammet för Magelungen och Forsån.

Kommunen ska tillse att miljö kvalitetsnormerna följs vid planering och andra ärenden enligt plan- och bygglagen. Genom lokala åtgärdsprogram kan staden visa hur miljö kvalitetsnormerna är avsedda att följas och utgör därmed en förutsättning för att staden ska kunna förena sitt bostadspolitiska mål om att bygga 140 000 nya bostäder till år 2030 med skyldigheten att följa miljö kvalitetsnormerna för vatten.

Åtgärderna kan finansieras på olika sätt, genom VA-taxan, i exploateringsprojekt eller inom ordinarie budget. De lokala åtgärdsprogrammen innebär inte i sig ett beslut om finansiering och vilka åtgärder som ska genomföras utan detta prövas i stadens ordinarie processer, till exempel vid beslut om VA-taxa, investeringsbeslut etc. I och med detta sker också en prioritering mellan och inom de lokala åtgärdsprogrammen.

Det kommer vara av vikt att utveckla strukturer och samverkan för att åstadkomma väl grundade prioriteringar. Staden kommer därför att fortlöpande arbeta med att utveckla processerna för samordning och projektledning samt prioritering av åtgärder inom och mellan vattenförekomster på såväl övergripande programnivå som mellan specifika projekt. Dessa prioriteringar kommer att följa stadens övergripande mål om stadsutveckling.

De lokala åtgärdsprogrammen som staden tar fram är inte juridiskt bindande på samma sätt som ett åtgärdsprogram i miljöbalkens mening, men utgör underlag för att konkretisera hur vattenmyndighetens bindande åtgärdsprogram ska kunna uppfyllas.

Miljöförvaltningen har tillsammans med Stockholm Vatten AB, Huddinge kommun och Tyresåns vattenvårdsförbund, tagit fram ett lokalt åtgärdsprogram för Magelungen och Forsån. Övriga berörda förvaltningar inom staden har haft möjlighet att delta i en referensgrupp tillsammans med länsstyrelsen samt andra viktiga aktörer i avrinningsområdet.

Magelungen bedöms ha otillfredsställande ekologisk status och uppnår inte god kemisk status. Forsån bedöms ha måttlig ekologisk status och uppnår inte god kemisk status. Syftet med det lokala åtgärdsprogrammet är att belysa de huvudsakliga utmaningarna och ge förslag på konkreta åtgärder för att Magelungen och Forsån ska följa miljö kvalitetsnormerna, det vill säga nå god vattenstatus till år 2027.

För att förbättra vattenkvaliteten i Magelungen och Forsån har ett antal förslag till åtgärder tagits fram. Förslagen omfattar övergripande åtgärder som behöver genomföras av de berörda kommunerna Stockholm och Huddinge, som exempelvis åtgärder mot internbelastningen av fosfor och miljötillsyn. Utöver de övergripande åtgärderna har förslag till ett antal platsspecifika åtgärder tagits fram geografiskt uppdelade per kommun, framförallt förslag på anläggning av nya dagvattendammar.

Investeringskostnaden för platsspecifika åtgärder för Magelungen och Forsån uppskattas till 160-220 miljoner kronor. Kostnadsuppskattningen är baserad på summan av schablonberäknade kostnader för de enskilda åtgärdsförslagen samt en osäkerhetsfaktor på 15 % för den sammanräknade kostnaden. Stockholm Vatten AB ansvarar för samtliga av de föreslagna investeringsåtgärderna i Stockholms stad och även i Huddinge kommun. Åtgärder motsvarande cirka 70 % av investeringskostnaden är geografiskt placerade i Stockholm och resterande andel i Huddinge kommun. De platsspecifika åtgärderna bedöms även öka bolagets årliga driftkostnad med 1,6 – 2,4 miljoner kronor exklusive avgifter för tillkommande tillsyn.

Kostnaden för driftåtgärder uppskattas till 8 totalt miljoner kronor för åtgärder inom de två berörda kommunerna. Kostnader för driftåtgärder och utredningar inom Stockholms stad uppgår till cirka 4,5 miljoner kronor, varav kostnaden för fosforfällningen utgör cirka 2,5 miljoner kronor och övriga driftåtgärder samt vidare utredningar utgör cirka 2 miljoner kronor.

För investeringsåtgärder har det lokala åtgärdsprogrammet likställts med ett projektdirektiv för ett utredningsbeslut enligt Systemstöd för Stora Investeringsprojekt (SSIP), eller stadens investeringsprocesser i övrig. Beslutet innebär därmed att de föreslagna åtgärderna ska utredas vidare och att åtgärderna kan ändras baserat på resultat från utredningen. Åtgärderna ska dock tillsammans uppnå det övergripande målet; att uppnå god vattenstatus i aktuell förekomst.

Övriga föreslagna åtgärder som driftinsatser, fördjupande undersökningar och miljötillsyn ska genomföras succesivt av respektive ansvarig nämnd och bolagsstyrelse, baserat på resultat från utredningar och ekonomiska förutsättningar.

De lokala åtgärdsprogrammen samt effekten av åtgärds genomförandet kommer att förvaltas på en digital plattform.

På så sätt tillgängliggörs materialet och kan hållas uppdaterat. En utvärdering av genomförandet föreslås ske senast 2025. Syftet med utvärderingen är att skatta om genomförandet leder till att miljökvalitetsnormer kan uppnås senast 2027. Utvärderingen kommer att samordnas av miljöförvaltningen och resultaten kommer att kommuniceras till miljö- och hälsoskyddsnämnden för vidare hantering.

Baserat på underlaget i det lokala åtgärdsprogrammet för Magelungen och Forsån bedöms god ekologisk status kunna uppnås samt den kemiska statusen förbättras. Arbetet för att förbättra vattenkvaliteten i Magelungen och Forsån bör dock beaktas tillsammans med det totala åtgärdsarbetet med samtliga stadens vattenförekomster. På grund av det omfattande åtgärdsbehovet som finns för stadens vattenförekomster och att effekten av vidtagna åtgärder kommer att dröja då återhämtningsprocesserna i ekologiska system tar tid, kommer det att vara svårt att nå miljökvalitetsnormerna till 2027. Stadens arbete med framtagande av lokala åtgärdsprogram har även visat att vattenmyndigheternas beräkningar av åtgärdskostnaden är underskattad. Staden kommer att använda underlaget i de lokala åtgärdsprogrammen för att göra vattenmyndigheten uppmärksam på den faktiska åtgärdskostnaden och finansieringsbördan samt föra en dialog om behovet av statliga medel.

Bakgrund

Miljökvalitetsnormer

Enligt EU:s ramdirektiv för vatten (2000/60/EG) ska samtliga vattenförekomster inom unionen skyddas och återställas så att de uppnår god ekologisk och kemisk status. Bestämmelser om kvaliteten på miljön i en vattenförekomst benämns som miljökvalitetsnormer och ansvaret för att en miljökvalitetsnorm följs åvilar kommuner och myndigheter.

Målet för samtliga vattenförekomster är god status till 2015 och uttrycks som en miljökvalitetsnorm. Om det på grund av orimliga kostnader, naturgivna förutsättningar eller tekniska svårigheter inte är möjligt att nå god status inom given tidsram kan tidsfrist fram till 2021 respektive 2027 ges. Om det är omöjligt att nå god status ens inom tidsfristen kan mindre stränga krav ersätta den generellt gällande miljökvalitetsnormen.

Statusklassningen speglar det befintliga tillståndet i vattenmiljön och klassningen görs enligt Havs- och vattenmyndighetens

föreskrifter (2019:25). Bedömning av statusen för ett vatten utförs genom att jämföra halter av näringsämnen och miljögifter samt fysisk påverkan och artsammansättning i förhållande till ett referenstillstånd som motsvarar ett friskt ekosystem. Hänsyn tas till naturliga förutsättningar som exempelvis berggrund, jordart, höjd över havet samt sjöars storlek, men inte till om vattenförekomsten ligger i en urban miljö med tät bebyggelse. Detta ska istället beaktas vid fastställandet av miljö kvalitetsnormer och genomförande av åtgärder.

Magelungen bedöms ha otillfredsställande ekologisk status och uppnår inte god kemisk status. Forsån bedöms ha måttlig ekologisk status och inte god kemisk status. Enligt den statusklassning som har genomförts utgör höga fosforhalter och förekomst av miljögifter de huvudsakliga miljöproblemen. De miljögifter som förekommer i halter över gränsvärden är bromerade difenyletrar (PBDE), tributyltenn (TBT), perfluoroktansulfonsyra (PFOS), kvicksilver, polyklorerade bifenyl (PCB) och koppar.

Vattenmyndigheten i Norra Östersjöns vattendistrikt har fastställt miljö kvalitetsnormerna för Magelungen och Forsån till att god ekologisk och kemisk status ska uppnås. På grund av att det är svårt att lösa övergödnings- och miljögiftsproblematiken på kort sikt sätts normerna med tidsundantag till år 2027.

För att Magelungen ska nå miljö kvalitetsnormerna bedöms belastningen av fosfor från landbaserade källor behöva minska med 25 %. Därutöver bedöms fosforläckaget från sedimentet behöva minska med 100 %. Förbättringsbehov finns även för de miljögifter som påträffats över gällande gränsvärden. Reduktionsbehovet varierar mellan cirka 10 % och 90 % för PBDE, PFOS, TBT, PCB och koppar i vatten, fisk eller sediment.

Lokala åtgärdsprogram

Vattenmyndigheten i Norra Östersjön har tagit fram ett åtgärdsprogram tillhörande förvaltningsplanen som visar på en övergripande nivå vad berörda kommuner behöver göra för att nå god vattenstatus. Syftet med lokala åtgärdsprogram är att med utgångspunkt från de åtgärder som vattenmyndigheten föreslår konkretisera arbetet så att miljö kvalitetsnormerna för vatten kan följas i enskilda vattenförekomster. Lokala åtgärdsprogram som tas fram på kommunal nivå har inte samma rättsliga status som vattenmyndighetens åtgärdsprogram, vilka beslutas med stöd av miljöbalken.

Kommunfullmäktige har antagit en handlingsplan för god vattenstatus som visar hur staden ska arbeta för att uppnå god status i stadens vattenförekomster till år 2021 eller senast till år 2027, beroende på vilka tidsundantag som har beslutats av vattenmyndigheten. En central del i handlingsplanen för god vattenstatus är att lokala åtgärdsprogram ska tas fram för de 21 sjöar, vattendrag och kustvatten som ligger helt eller delvis inom stadens gränser. De lokala åtgärdsprogrammen utgör en konkretisering av handlingsplanen för god vattenstatus och antas av respektive nämnd och bolag. Först ut att antas av stadens nämnder är det lokala åtgärdsprogrammet för Magelungen och Forsån. Genom Handlingsplanen är antagandet av de lokala åtgärdsprogrammen delegerad till de berörda nämnderna samt Stockholm Vattens styrelse.

Förutom handlingsplanen för god vattenstatus har staden även antagit en dagvattenstrategi med tillhörande åtgärdsnivå och riktlinjer för en hållbar dagvattenhantering. Arbetet enligt handlingsplanen för god vattenstatus och de lokala åtgärdsprogrammen samt dagvattenstrategin är sammanlänkade. Föreslagna åtgärder i de lokala åtgärdsprogrammen syftar till att minska den historiska och befintliga belastningen som påverkar vattenförekomster, medan dagvattenstrategin främst syftar till att minska belastningen i samband med ny exploatering.

Kommunen ska enligt plan- och bygglagen tillse att miljö kvalitetsnormerna följs vid planering och andra ärenden. Genom lokala åtgärdsprogram kan staden visa hur miljö kvalitetsnormerna är avsedda att följas och utgör därmed en förutsättning för att staden ska kunna förena sitt bostadspolitiska mål om att bygga 140 000 nya bostäder till år 2030 med skyldigheten att följa miljö kvalitetsnormerna för vatten.

Varför är vattenkvaliteten dålig i Magelungen och Forsån?
Fram till början av 1970-talet släpptes dåligt renat avloppsvatten ut i sjön Trehörningen i Huddinge kommun. Det näringsrika vattnet flödade vidare till Magelungen och Drevviken och orsakade höga fosforhalter i båda vattenförekomsterna samt i Forsån som förbinder de två sjöarna. Under förra seklet byggdes dessutom de södra förorterna ut vilket har lett till ökad andel hårdgjorda ytor samt mer befolkning som resulterat i en ökad belastning. Till följd av att fosfortillförseln varit förhöjd under en lång tidsperiod har ett fosforförråd byggts upp i sedimentet vilket har resulterat i ett läckage av fosfor från bottnarna till vattnet. Den största källan till

den förhöjda fosforhalten i vattnet är läckage från Magelungens bottensediment.

I dagsläget utsätts Magelungen och Forsån för olika typer av påverkan som har effekter på det biologiska och kemiska tillståndet i vattnet. Det handlar främst om utsläpp från diffusa källor som via dagvatten förs ut i sjön. Diffusa källor utgörs exempelvis av trafik, förorenade områden samt av miljögifter som förekommer i olika material. Dagvatten är ett transportmedium för föroreningar och när ytor hårdgörs ökar avrinningen och föroreningskoncentrationerna av näringsämnen och miljögifter.

Ärendet

I det lokala åtgärdsprogrammet för Magelungen och Forsån belyses utmaningarna för att nå god vattenstatus. Programmet innehåller förslag på olika typer av åtgärder och möjliggör för ansvariga aktörer att påbörja förstudier, projektering och genomförande av åtgärder utifrån de förslag som lämnas.

Primära målgrupper för åtgärdsprogrammet är kommunala nämnder och bolag i Stockholm. Dessa är i första hand Stockholm Vatten AB, miljöförvaltningen, exploateringskontoret, trafikkontoret, stadsbyggnadskontoret, fastighetskontoret, idrottsförvaltningen samt berörda stadsdelsförvaltningar. Åtgärdsprogrammet utgör även ett underlag för samverkan och planering inom Magelungens tillrinningsområde.

Både beräkningar av belastning, förbättringsbehov och kostnader för åtgärder är baserade på nuvarande kunskapsläge och rimliga antaganden. Beräkningarna är dock behäftade med osäkerheter som ska minimeras i ett senare skede i samband med att åtgärdsförslagen utreds vidare av respektive genomförandeorganisation.

De åtgärder som föreslås i åtgärdsprogrammet tar avstamp i den belastning av fosfor som finns i Magelungen och Forsåns direkta avrinningsområde som helhet. För att ta fram så kostnadseffektiva åtgärder som möjligt har utgångspunkten varit att föreslå åtgärder på platser som bedömts vara mest lämpliga med hänsyn till naturliga höjdförutsättningar, markens egenskaper, tillgänglighet och åtgärdens genomförbarhet. Hänsyn har därmed inte tagits till den beräknade belastningen inom respektive kommun vid geografisk placering av åtgärderna. Förfarandet har resulterat i en ojämn fördelning gällande kostnader och effekter inom de två berörda kommunerna i relation till nuvarande fosforbelastning. Fördelningen avseende effekter och kostnader för åtgärder kan dock

komma att ändras om åtgärder inte är möjliga att genomföra på grund av tekniska skäl samt då kunskap om påverkanskällor för förekommande miljögifter ökar, vilket kommer att medföra att förslag på nya åtgärder för att minska miljögiftsbelastningen tillkommer.

En kommunövergripande dialog gällande åtgärdstakt, effekt och kostnader kommer därför att ske kontinuerligt. Syftet med den kommunövergripande dialogen är att säkerställa ett progressivt åtgärdsarbete inom de båda kommunerna samt uppnå en jämn fördelning avseende effekter och kostnader i förhållande till kommunernas avrinningsområde och belastningspåverkan.

De lokala åtgärdsprogrammen samt effekten av åtgärdsgenomförandet kommer att förvaltas på en digital plattform. Att förvalta åtgärdsarbetet och redovisa genomförandet av åtgärder digitalt innebär att uppföljning och förändringar redovisas på ett samlat och flexibelt sätt. Miljöförvaltningen har huvudansvar för den digitala hanteringen av samtliga lokala åtgärdsprogram.

En utvärdering av arbetet enligt de lokala åtgärdsprogrammen ska ske senast 2025. Syftet med utvärderingen är att skatta om genomförandet leder till att miljö kvalitetsnormer kan uppnås senast 2027. Utvärderingen kommer att samordnas av miljöförvaltningen och resultaten kommer att kommuniceras till miljö- och hälsoskyddsnämnden för vidare hantering.

Ärendets beredning

”Lokalt åtgärdsprogram för Magelungen och Forsån” är framtaget av miljöförvaltningen i Stockholms stad tillsammans med Huddinge kommun samt Stockholm Vatten AB och Tyresåns vattenvårdsförbund. Representanter från båda kommunerna inklusive stadens exploateringskontor, trafikkontor, stadsbyggnadskontor, fastighetskontor, idrottsförvaltningen, Farsta och Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsförvaltning, länsstyrelsen, Trafikverket och olika ideella föreningar har haft möjlighet att delta i en referensgrupp.

I det lokala åtgärdsprogrammet föreslås åtgärder vilka ska leda till att god vattenstatus nås samt identifierar de förvaltningar och bolag som får i uppdrag att studera respektive åtgärd vidare. De ekonomiska konsekvenserna är översiktligt beskrivna genom att respektive åtgärd har kalkylerats utifrån relevanta schabloniserade kostnader för genomförande. I arbetsprocessen har risker identifierats och adresserats till berörd förvaltning. Exempel på

sådana risker är osäkerheter runt kostnader, föroreningshalter men även att föreslagna anläggningars lokalisering kolliderar med andra ändamål.

En första version av åtgärdsprogrammet remissbehandlades internt inom Stockholms stad samt inom Huddinge kommun under vintern 2018-2019. Programmet har därefter kompletterats utifrån inkomna synpunkter.

Stadens styrgrupp för god vattenstatus har granskat och godkänt åtgärdsprogrammet inför politisk behandling. I styrgruppen ingår miljöförvaltningen, Stockholm Vatten AB, exploateringskontoret, trafikkontoret, stadsbyggnadskontoret, fastighetskontoret, idrottsförvaltningen samt Bromma och Norrmalms stadsdelsförvaltningar.

Synpunkter och förslag

Förslag till åtgärder

Det lokala åtgärdsprogrammet för Magelungen och Forsån omfattar förslag på 24 platsspecifika åtgärder inom de två kommunerna. De platsspecifika åtgärderna avser främst dammar för rening av dagvatten från befintlig bebyggelse och infrastruktur. Därutöver presenteras ett flertal övergripande åtgärder, främst miljötillsyn samt åtgärder för drift och underhåll för att minska påverkan från vägar, industriområden, parkeringar och miljöfarliga verksamheter. Det föreslås även att Magelungen genomgår en fosforfällning för att minska läckaget från sjöns botten.

Kostnader

Kostnaden för de platsspecifika investeringarna som främst utgörs av dagvattendammar, uppgår till uppskattningsvis totalt 160-220 miljoner kronor. Kostnadsuppskattningen är baserad på summan av schablonberäknade kostnader för de enskilda åtgärdsförslagen samt en osäkerhetsfaktor på 15 % för den sammanräknade kostnaden. Stockholm Vatten AB ansvarar för samtliga av de föreslagna investeringsåtgärderna i Stockholms stad och även i Huddinge kommun. Åtgärder motsvarande cirka 70 % av investeringskostnaden är geografiskt placerade i Stockholm och resterande andel i Huddinge kommun. De platsspecifika åtgärderna bedöms även öka bolagets årliga driftkostnad med 1,6 – 2,4 miljoner kronor exklusive avgifter för tillkommande tillsyn.

Driftåtgärder, där fällning av fosforrika bottensediment utgör huvuddelen, uppgår till cirka 8 miljoner kronor. Kostnaden för fällningen föreslås fördelas mellan de två berörda kommunerna

baserat på en beräkningsnyckel som bygger på uppskattad belastning och andel av sjöytan. Enligt föreslagen kostnadsfördelning uppskattas kostnaden för Stockholms stad uppgå till cirka 2,5 miljoner kronor för fosforfällningen. Kostnaden för övriga driftåtgärder och vidare utredningar som utförs av Stockholms stad uppskattas till cirka 2 miljoner kronor. Totalt uppskattas driftåtgärder och utredningar inom Stockholms stad därmed uppgå till cirka 4,5 miljoner kronor.

Åtgärderna kan finansieras på olika sätt, genom VA-taxan, i exploateringsprojekt eller inom ordinarie budget. Handlingsplanerna innebär inte i sig ett beslut om finansiering och vilka åtgärder som ska genomföras utan detta prövas i stadens ordinarie processer, till exempel vid beslut om VA-taxa, investeringsbeslut etc. I och med detta sker också en prioritering mellan och inom de lokala åtgärdsprogrammen.

Ansvar för genomförande

För investeringsåtgärder har det lokala åtgärdsprogrammet likställts med ett projektdirektiv för ett utredningsbeslut enligt Systemstöd för Stora Investeringsprojekt (SSIP), eller stadens investeringsprocesser i övrigt. Beslutet innebär därmed att de föreslagna åtgärderna ska utredas vidare baserat på mer detaljerad kunskap om de lokala förutsättningarna. Är respektive åtgärd motiverad att tas vidare kommer dessa hanteras inom ordinarie investeringsprocess för inriktnings- och genomförandebeslut, där varje åtgärd hanteras enskilt men resultat följs upp aggregerat för respektive vattenförekomst. De föreslagna åtgärderna kan därmed ändras baserat på resultat från vidare utredning. Åtgärderna ska dock tillsammans uppnå det övergripande målet; att uppnå god vattenstatus i aktuell förekomst.

Om det visar sig att någon föreslagen åtgärd inte är möjlig att genomföra behöver en åtgärd som ger motsvarande resultat tas fram. Annars äventyras möjligheten att kunna uppnå miljö kvalitetsnormerna. Beslutet att godkänna förslaget till lokalt åtgärdsprogram innebär inte ett beslut att vidta exakt de åtgärder som föreslås i åtgärdsprogrammet, utan att vidta de åtgärder som krävs för att nå det övergripande målet god status.

Huvudansvariga för genomförandet av dagvattenåtgärder i befintlig miljö är Stockholm Vatten AB i egenskap av verksamhetsutövare.

Exploateringskontoret har som markägare ansvar att säkerställa genomförande av åtgärder för restaurering av sjöar och vattendrag.

Fosforfällning i sjöar är ett exempel på restaurering. Trafikkontoret och berörda stadsdelsförvaltningar ansvarar för åtgärder på allmän platsmark, som exempelvis förbättring av drift- och skötsel i syfte att minska påverkan på dagvattnet. Stadsbyggnadskontoret ansvarar för att tillräckligt med utrymme avsätts för åtgärder i samband med detaljplanering. Vidare ansvarar stadsbyggnadskontoret även för den mer övergripande stadsplaneringen och därmed även att åtgärdsbehov beaktas i ett större områdesperspektiv.

Stadsbyggnadsprocessen

De lokala åtgärdsprogrammen är en viktig del av stadsbyggnadsprocessen då de tillsammans med en hållbar dagvattenhantering utgör förutsättning för att staden ska kunna visa hur miljö kvalitetsnormerna för vatten ska kunna följas i planeringsprocessen.

Kostnaden för genomförandet av åtgärder ska sättas i relation till möjligheten att nå miljö kvalitetsnormerna och därigenom kunna genomföra de planerade stadsbyggnadsprojekten i enlighet med kraven i plan- och bygglagen samt de ekosystemtjänster som en god vattenkvalitet för med sig.

För att åtgärder som utgörs av exempelvis nya dagvattendammar ska kunna genomföras behöver ytor tas i anspråk. Genom de lokala åtgärdsprogrammen tydliggörs att kommunerna behöver avsätta eller på annat sätt reservera de ytor som är nödvändiga. För att åtgärderna ska kunna genomföras på ett resurs- och kostnadseffektivt sätt bör ytorna samplaneras med klimatanpassningsarbetet och stadsbyggnadsprocessen i övrigt.

Vikten av att åtgärda extern och intern belastning

Att genomföra en fosforfällning av sedimenten är nödvändigt för att minska internbelastningen och på så sätt även få ner fosforhalterna i vattenmassan. En förutsättning för att få en bestående effekt av fosforfällningen är att åtgärder på land, så som anläggning av dagvattendammar, genomförs parallellt för att minska belastningen från befintlig bebyggelse och infrastruktur.

Fysiska åtgärder som bidrar till flödesutjämning och förbättring av vattenkvalitet är prioriterade. Det är oftast även de mest kostnadseffektiva åtgärderna tillsammans med att åtgärda internbelastningen i sjön. Om god vattenstatus ska nås för Magelungen och Forsån behöver båda kommunerna genomföra åtgärder inom sina delar av tillrinningsområdet.

Uppskattade effekter

Åtgärderna enligt åtgärdsprogrammet bedöms kunna medföra en fosforreduktion som motsvarar att god ekologisk status uppnås. En lägre fosforhalt i vattnet medför en förbättrad livsmiljö för fisk, vattenvegetation, plankton och bottenlevande djur. Ett genomförande av samtliga föreslagna åtgärder bedöms därmed medföra en förbättrad vattenmiljö och möjliggör att miljö kvalitetsnormen god ekologisk status uppnås till år 2027.

Förbättringsbehov finns även för de miljögifter som påträffats över gällande gränsvärden. Eftersom de föreslagna åtgärderna fokuserar på rening genom sedimentation bedöms flera partikelbundna miljögifter som transporteras med dagvattnet, som TBT, PBDE, PCB och koppar minska till följd av åtgärderna. Hur mycket belastningen, och därmed halten i Magelungen och Forsån, minskar av dessa ämnen går dock inte att bedöma utifrån dagens kunskapsläge.

För att reducera tillförseln av miljögifter som inte är partikelbundna behövs andra reningstekniker, tekniker som till viss del finns att tillämpa men där det även finns ett behov av utveckling. Källorna till de förhöjda halterna av PFOS i Magelungen är exempelvis inte kartlagda och det har därför inte varit möjligt att föreslå några riktade åtgärder för att minska belastningen av PFOS. På grund av att de huvudsakliga källorna ännu inte är identifierade, bedöms det inte vara möjligt att nå god status avseende PFOS till år 2027.

Det finns osäkerheter i beräkningsunderlagen, men staden samarbetar ständigt med nationella myndigheter och forskare för att utveckla beräkningsmetoder, bedömningsgrunder och därmed minska osäkerheter i underlagen. Åtgärderna i det lokala åtgärdsprogrammet visar sammantaget att det är möjligt att nå god ekologisk status och förbättra den kemiska statusen för Magelungen och Forsån, dock förutsätter det en hög åtgärdstakt, ekonomiska och personella resurser samt att befintliga ytor kan tas i anspråk.

Finansiering av åtgärder

Tillräckliga medel för såväl investering som drift behöver avsättas för genomförande av nödvändiga åtgärder om stadens vattenområden ska klara miljö kvalitetsnormerna för vatten. Genomförda åtgärder kommer också innebära ökade driftkostnader för berörda driftorganisationer. Erfarenheter från tidigare åtgärdsarbete för att förbättra vattenstatusen i stadens sjöar visar att det finns behov av en väsentligt utökad finansiering för att nå målet om en god vattenstatus.

Finansieringen behöver bli långsiktigt säkerställd så att planering, åtgärdsprioritering och genomförande går att utföra på ett ändamålsenligt och effektivt sätt. I dagsläget finansieras åtgärderna dels genom VA-taxan och dels genom investerings- eller driftmedel/central medelreserv. Den sistnämnda ger enbart utrymme för årliga åtgärdsarbeten vilket innebär att finansieringen för fleråriga investeringsåtgärder inte är säkerställd mellan åren. Åtgärder för bättre vatten behöver vara en naturlig del av stadsutvecklingen.

De lokala åtgärdsprogrammen innehåller inga beräkningar över de ökade personella resurser som kommer att behövas för att planera och genomföra de åtgärder som föreslås. Hittills har både Miljöförvaltningen och Stockholm Vatten AB utökat sina resurser för planering och projektering av åtgärder. För att åtgärdstakten ska kunna öka behöver de personella resurserna i genomförandedet också förstärkas. Detta är något som behöver tas i beaktande i det fortsatta arbetet med åtgärds genomförandet.

Stadens investeringsstrategi utgör en länk mellan den långsiktiga planeringen och nämndernas och bolagens investeringsplaner. För att uppnå god vattenstatus i stadens vattenförekomster har den långsiktiga planeringen blivit uttryckt i handlingsplanen för god vattenstatus. I de lokala åtgärdsprogrammen tas därefter processen vidare och i programmen föreslås i förekommande fall driftinsatser, men främst investeringsåtgärder att studera på mer detaljerad nivå.

Möjligheten att nå miljökvalitetsnormerna

Åtgärderna i det lokala åtgärdsprogrammet visar sammantaget att det är möjligt att nå god ekologisk status och förbättra den kemiska statusen för Magelungen och Forsån, dock förutsätter det en hög åtgärdstakt, ekonomiska och personella resurser samt att befintliga ytor kan tas i anspråk. Kostnaderna och arbetet med åtgärderna för att förbättra vattenkvaliteten i Magelungen och Forsån bör dock beaktas tillsammans med kostnaderna och antalet åtgärdsförslag för stadens samtliga vattenförekomster.

Stadens arbete med framtagande av lokala åtgärdsprogram visar att vattenmyndigheternas beräkningar av åtgärds kostnaden är underskattad. Utöver underskattade kostnader bedöms även åtgärdsarbetet att behöva fortgå bortom slutåret 2027 på grund av det omfattande åtgärdsbehovet som finns för stadens vattenförekomster.

Vattenmyndigheternas åtgärdsprogram för 2016-2021, med tillhörande konsekvensanalys, anger att åtgärdskostnaden för landets samtliga kommuner uppgår cirka 8 miljarder kronor. Denna kostnad innefattar både fysiska vattenvårdande åtgärder, som sjörestaurering, och VA-åtgärder, det vill säga avloppsvatten- och dagvattenhantering.

Stadens uppskattningar visar att det kommer att kosta omkring 1,5-2,5 miljarder kronor för Stockholm Vatten AB att genomföra de åtgärder som föreslås i underlaget till stadens 10 av totalt 21 vattenförekomster. Utöver detta bedöms kostnader på omkring 0,5 miljarder kronor tillkomma för åtgärder som främst trafikkontoret, stadsdelsförvaltningarna, exploateringskontoret och miljöförvaltningen ansvarar för. Uppskattningarna av kostnader bygger på bästa tillgängliga underlag, men är trots det osäkra. Kostnadsuppskattningarna ger en indikation på vad det kostar att uppnå god status. Kostnaderna kommer att preciseras i utrednings-, inriktnings- respektive genomförandefas.

Baserat på det stora antalet åtgärder som föreslås för att förbättra statusen för staden vattenförekomster bedöms åtgärds genomförandet ta cirka 10-20 år. Det omfattande åtgärdsbehovet och att effekten av vidtagna åtgärder kommer att dröja, på grund av att återhämtningsprocesserna i ekologiska system tar tid, medför att det kommer att vara svårt att nå miljökvalitetsnormerna i stadens vattenförekomster till 2027.

Staden kommer att använda underlaget i de lokala åtgärdsprogrammen för att göra vattenmyndigheten uppmärksam på den faktiska åtgärds kostnaden och finansieringsbördan samt föra en dialog om behovet av statliga medel för åtgärdsutredningar samt genomförande. Vidare avser staden att lyfta frågan om hur miljökvalitetsnormerna ska fastställas inför kommande förvaltningscykler. Det är tydligt att ett förlängt tidsundantag bortom 2027 kommer att vara nödvändigt. I en del fall, med väldigt kraftig miljöpåverkan och dyra åtgärder, kan det även bli aktuellt att föreslå mindre stränga krav som miljökvalitetsnormer.

Det kommer vara av vikt att utveckla strukturer och samverka för att åstadkomma väl grundade prioriteringar. Staden kommer därför att fortlöpande arbeta med att utveckla processerna för samordning och projektledning samt prioritering av åtgärder inom och mellan vattenförekomster på såväl övergripande programnivå som mellan specifika projekt. Dessa prioriteringar kommer att följa stadens övergripande mål om stadsutveckling.

Bilagor

1. Lokalt åtgärdsprogram för Magelungen och Forsån - Fakta och åtgärdsbehov
2. Lokalt åtgärdsprogram för Magelungen och Forsån – Genomförandeplan